

מצד עטרת: נגב חמני

מעברות הירדן וגשר בנות יעקב:

הירדן מהווה גבול טבעי לארץ ישראל - גבול שקשה לחצותו, אך לא בלתי אפשרי. את הירדן היה צריך לחצות, אז מה עשו? בנו גשר.

במקום זה פחות או יותר היה קיים על הירדן גשר כבר בתקופה הרומית, ששירת את ההולכים בדרך הים מארץ ישראל לסוריה. השם יעקב הוצמד לגשר ע"י הצלבנים במסגרת עיסוקם באיתור מיקום סיפורי התנ"ך בארץ הקודש. כאן הם זיהו את מקום חציית יעקב אבינו את הירדן בדרכו לחרן או מחרן, לך תדע. למה כאן? ככה. על צלבנים לא שואלים שאלות, זה קצת מסוכן. בשנת 1178 הקימו כאן הטמפלרים מבצר, שנה לאחר מכן הגיח צאלח א-דין איובי (זה מקרב קרני חיטין ועוד), ונפנף אותם לכל רוח (בעיקר לרוח המוות).

למעלה משש מאות שנה לאחר מכן הסתובב כאן צרפתי נמוך קומה העונה לשם נפוליאון בונפרטה, ואחרי עוד 120 שנה הגיחו הבריטים מדרום ונפנפו את הטורקים הנסוגים צפונה שפוצצו את הגשר (ועדין לא התנצלו וגם לא הקימו קרן לפיצויים), אך הוא נבנה מחדש עד שפוצץ שוב ע"י חיילי הפלמ"ח במהלך "ליל הגשרים" לפני יותר מ-65

שנה. במלחמת העצמאות התחוללו בסביבה קרבות בין הסורים לצה"ל, הסורים עברו על הגשר והחריבו את המושבה "משמר הירדן", ששרידיה ניצבים כיום לאורך כביש 91 ממש לפני שהוא מתחיל לרדת לכיוון הגשר. במלחמת ששת הימים חצתה עליו חטיבה 80, ואחרי תום הקרבות הקים חיל ההנדסה (לימים חיל ההנדסה הקרבית) גשר מברזל המכונה "גשר ביילי". כמו זה שיהורם גאון שר עליו בהקשר של גשר אלנבי. במלחמת יום הכיפורים חצו עליו רבים מן הכוחות שעלו לרמת הגולן. גם אני חציתי עליו אינספור פעמים במגוון טרמפים שתפסתי בצומת מחנים המיתולוגית בואכה רמת הגולן המדהימה בימי החופשה (הן הכללית והן הפרטית אותה אירגנתי לעצמי), אבל אני לא חלק מההיסטוריה, רק הצלבנים והטמפלרים ושאר הירקות, נחשבים להיסטוריה. לאחרונה הוקם שם גשר

בטון חדש, מרווח, ונח לנסיעה, אך מה זה שווה בלי הרעש והקפיצות של הגשר הישן? יוחזר גשר הביילי לאלתר!!!
ולמה קרה שמו יעקב? (בראשית כז' לו'), דעה אחת גורסת שמקור השם במנזר צפתי שהתפרנס ממכירת כרטיסי מעבר על הגשר, דעה אחרת גורסת שכאן עבר יעקב אבינו בברחו מפני עשיו אחיו, איך שלא תרצו, עשיו הרשע מושקע עמוק בעסק.
אגב, הדעה השניה מופיעה כבר בימי הביניים שנת 1525 ואילך, מה זה אומר? שום דבר. עולי הרגל שמספרים על כך, הם רק מספרים, לא חוקרים ולא נביאים. הקיבוץ הסמוך "מחנים" נקרא אף הוא על שם ארוע זה (פגישת יעקב עם מלאכי האלוקים בשובו מחרן, ספר בראשית פרק לב'), או אולי על-שם העיר המקראית "מחנים" ששכנה בגלעד, ספר יהושע פרק כא' (אבל כאן זה לא נחלת שבט גד? שאלה מצויינת, גם מייסדי המושבה שהפכה למושב שהפך לקיבוץ, לא היו חוקרים או נביאים).

מצד עתרת:

מצד עתרת הוא שמו העברי של "קצר אל-עתרה". המצד נבנה בצורת ריבוע שסביבו חומה, ובמרכזו מגדל שממנו היו אמורים הלוחמים להתגונן (אותו מבנה ממש נמצא גם בארסוף). בצד המזרחי הייתה טחנת קמח שאת שרידיה ניתן לראות כיום, ובצד המערבי חפיר עמוק. עוד ניתן לראות על שרידי המבנה את תופעת בקע ים המלח שעליו הוא יושב. בפאה הדרומית של המצבר ניתן לראות ממששימו לב לסדק שנוצר באחד (או יותר) מרעידות האדמה שהתחוללו באזור.
אם תרדו אל קו המים, תוכלו לראות את הסכר, הבריכה ושרידים נוספים של תוכנית ההטייה הישראלית משנת תשט"ו-1955, תוכנית שלא יצאה אל הפועל, אלא הוחלפה בפרויקט המוביל הארצי מהכינרת. אבל פטור בלא כלום אי אפשר, שנים לאחר מכן הוקמה במורד הנהר התחנה ההידרו-אלקטרית של כפר הנשיא, ניתן לראותה לאורך הדרך המסומנת באדום ויוצאת כאמור לעיל, בסיבוב הכביש היורד אל הגשר.

הוראות הגעה:

כביש 91 מצומת מחנים מזרחה עד גשר הירדן - לפני חציית הגשר, במקום בו הכביש עושה פניית פרסה ישנו שביל עפר המסומן בסימון שבילים אדום.

יוחאי כורם

